

Warszawa, 06-12-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.510.1160.2024.MW/PZ

Pan

Waldemar Żurek

**Minister Sprawiedliwości – Prokurator
Generalny**

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

w dniu 16 stycznia 2025 r., sygn. II.510.1160.2024.PZ, wystąpiłem do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy propozycji zmian art. 209 § 4 kodeksu karnego¹ w zakresie, w którym sprawca miałby mieć możliwość skorzystania z czynnego żalu dopiero w razie uiszczenia nie tylko kwoty zaległych alimentów (świadczenia głównego), ale także odsetek za opóźnienie i kosztów bezskutecznej egzekucji (świadczenia uboczne).

W dniu 25 sierpnia 2025 r. (pismo o sygn. DPK-I.053.3.2025) otrzymałem odpowiedź w tej sprawie, która ograniczyła się do zakwestionowania techniczno-legislacyjnego sposobu wprowadzenia sygnalizowanych zmian. Odpowiedź nie wskazuje jednak na to, że Ministerstwo Sprawiedliwości dostrzega potrzebę wzmocnienia ochrony praw osób pokrzywdzonym przestępstwem niealimentacji. Uwagi dotyczące potrzeby

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2025 r. poz. 383), dalej: k.k.

uwzględnienia w propozycjach zmiany art. 209 § 4 k.k. przepisów ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów², traktuję zaś jako podstawę do dalszej dyskusji w celu wypracowania jak najlepszego rozwiązania, które wzmocni ochronę pokrzywdzonych i nie uchybi zasadom finansowania świadczeń z funduszu alimentacyjnego.

Należy postawić zatem pytanie, czy sprawiedliwy jest mechanizm z art. 209 § 4 k.k., na mocy którego pokrzywdzony przestępstwem nie uzyskuje naprawienia całości szkody nim wyrządzonej, zaś sprawca uzyskuje swoistą gratyfikację w postaci uwolnienia od odpowiedzialności karnej. Zarzut postawiony w postępowaniu w przedmiocie art. 209 § 1 k.k. może dotyczyć tylko nieuiszczenia określonych kwot tytułem zobowiązań alimentacyjnych z pominięciem zobowiązań ubocznych w postaci odsetek od każdej z nieuiszczonych w terminie rat. Istotą bowiem przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. nie jest nieuiszczanie odsetek, a nieuiszczanie rat alimentacyjnych. Nie ma jednocześnie przeszkód, aby wśród przesłanek zastosowania czynnego żalu opisanego w art. 209 § 4 k.k., obok konieczności zapłacenia wszystkich rat objętych zarzutem, znajdowała się również konieczność uiszczenia odsetek od rat powstałych na skutek niezapłacenia ich w terminie. W zakresie techniczno-legislacyjnego sposobu opisanego tego zagadnienia, w piśmie z dnia 16 stycznia 2025 r., sygn. II.510.1160.2024.PZ, zaproponowany został model czerpiący wzór z art. 297 § 3 k.k. *in fine*. W celu uwzględnienia jednak potrzeby zapewnienia prawidłowego finansowania świadczeń z funduszu alimentacyjnego, zaproponowany model wymaga modyfikacji.

Proponowana zmiana ma służyć optymalizacji przepisów prawa w stosunku do wszystkich zainteresowanych podmiotów. Aktualne brzmienie art. 209 § 4 k.k. obejmuje bowiem jedynie obowiązek spłaty świadczenia alimentacyjnego, tj. świadczenia głównego. Według zasad prawa cywilnego, powstanie zaległości w terminowej spłacie zobowiązania umożliwia także naliczenie odsetek ustawowych za

² Dz. U. z 2023 r. poz. 1993 z późn. zm.

opóźnienie. Potwierdza to także treść wyroków sądów cywilnych przytaczanych w sprawach karnych o czyn z art. 209 § 1 lub 1a k.k., w których dochodzi do zasądzenia alimentów w określonej kwocie, płatnych do rąk uprawnionego do określonego dnia każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminu płatności którejkolwiek z rat³. Analiza orzecznictwa potwierdza także, że kwoty odsetek oraz innych kosztów, przysługujących uprawnionemu (pokrzywdzonemu lub funduszowi alimentacyjnemu) w razie niealimentacji, osiągają znaczne wartości⁴.

Mając to na uwadze, należałoby doprowadzić do objęcia regulacją art. 209 § 4 i 5 k.k. także świadczeń ubocznych względem świadczenia głównego, tj. także odsetek od niezapłaconych alimentów oraz kosztów postępowania egzekucyjnego. Wówczas doszłoby do zagwarantowania uprawnionym większej ochrony, bowiem skorzystanie z dobrodziejstwa czynnego żalu byłoby uwarunkowane także pokryciem zaległości z tytułu opóźnienia w spłacie rat alimentów oraz kosztów egzekucji. Niezasadne bowiem jest obciążanie wierzyciela konsekwencjami nieterminowości dłużnika – szczególnie w obliczu tego, że dochodzenie świadczeń ubocznych musiałoby się dzieć w odrębnym postępowaniu cywilnym.

W tym zakresie głos J. Kosonogi, wyrażony w komentarzu do Kodeksu karnego, służy jedynie ilustracji niejednomysłności w zakresie przedmiotowego zagadnienia. Przyjęta linia orzecznicza oraz poglądy doktryny, przedstawione w piśmie z dnia 16 stycznia 2025 r. (sygn. II.510.1160.2024.PZ) nie zawierają poszerzonej analizy treści językowej omawianych przepisów. Z punktu widzenia prawa cywilnego za świadczenie główne, niespełnione w terminie, przysługują także odsetki ustawowe za opóźnienie. Koszt nieskutecznego postępowania egzekucyjnego również wchodzi do kwoty roszczenia,

³ Por. np. Wyrok SR w Tomaszowie Mazowieckim z 18.12.2017 r., II K 487/17, LEX nr 2443376; Wyrok SR w Szczecinie z 10.12.2018 r., V K 646/18, LEX nr 2626104.

⁴ Zob. np. Wyrok SR w Wągrowcu z 16.03.2021 r., II K 750/20, LEX nr 3232267; Wyrok SR w Tomaszowie Mazowieckim z 18.12.2017 r., II K 384/17, LEX nr 2429968; Wyrok SR w Tomaszowie Mazowieckim z 18.12.2017 r., II K 1015/16, LEX nr 2430627; Wyrok SR w Szczecinie z 10.12.2018 r., V K 646/18, LEX nr 2626104.

powstałego w wyniku braku spłaty świadczenia głównego (w tym przypadku alimentów). Obie te kwestie są dostrzegane także w orzecznictwie sądowym, w wyrokach zasądzających alimenty oraz wyrokach karnych w przedmiocie niealimentacji. Zawężenie prawa do dochodzenia należnych świadczeń w treści art. 209 § 4 k.k. w aktualnym stanie prawnym w sposób niedostateczny chroni interesy osób pokrzywdzonych, bowiem przerzuca na wierzyciela koszty dochodzenia świadczeń ubocznych względem alimentów, tj. odsetek i kosztów egzekucji komorniczej, które powstały w wyniku nieterminowej spłaty rat alimentów przez podejrzanego.

W piśmie z dnia 16 stycznia 2025 r., sygn. II.510.1160.2024.PZ, przedstawiono kilka konfiguracji, które wyjaśniają znaczenie zwrotu „uiszczenia w całości”. Są to:

1. tylko zaległe raty alimentacyjne objęte zarzutem, co dotyczy jedynie kwot zaległych w okresie zarzutu;
2. zaległe raty alimentacyjne oraz rata alimentacyjna wymagalna przed dniem wpłaty, co obejmuje zarówno zaległości, jak i kolejne raty wymagalne przed dokonaniem zapłaty;
3. zaległe raty alimentacyjne i odsetki od nich – interpretacja ta rozszerza pojęcie „w całości” o odsetki;
4. zaległe raty alimentacyjne, nowe raty wymagalne, odsetki oraz koszty egzekucji, a więc kompleksowa interpretacja obejmująca także koszty dodatkowe związane z nieterminową realizacją alimentów;
5. zaległe raty alimentacyjne, nowe raty, odsetki, koszty egzekucyjne oraz pełna rekompensata szkód wynikających z opóźnień, a więc wariant maksymalny, który zakłada pełne zaspokojenie wszystkich potencjalnych roszczeń pokrzywdzonego.

W aktualnym stanie prawnym, pojęcie to obejmuje wyłącznie interpretację nr 2, tj. kwotę główną alimentów wskazaną w zarzucie oraz najwyżej ratę alimentacyjną, która

stała się wymagalna przed dniem wpłaty, z wyłączeniem odsetek i innych świadczeń ubocznych.

W odniesieniu do powyższego, w piśmie z dnia 25 sierpnia 2025 r. (sygn. DPK-I.053.3.2025) wskazano, że w praktyce organów postępowania pojęcie „całości zaległych alimentów” jest rozumiane jako kwota świadczeń objętych zarzutem i nie przysparza wątpliwości interpretacyjnych. Wskazano także, że znaczna część doktryny podziela owo stanowisko lub nie podejmuje na ten temat refleksji, zaś odmienne stanowisko prezentuje wyłącznie przywołany powyżej J. Kosonoga. Skonstatowano także, że w wystąpieniu nie podano żadnych przykładów rozbieżności linii orzeczniczej dotyczącej tego zagadnienia. W odniesieniu do tego ostatniego argumentu należy podnieść, że funkcją art. 209 § 4 k.k. jest wyłączenie karalności, a tym samym wobec braku możliwości wniesienia aktu oskarżenia do sądu, żadna linia orzecznicza w odniesieniu do tego przepisu nie ukształtuje się, a tym samym nie sposób wskazać także jakichkolwiek rozbieżności w tym zakresie.

Analiza przedstawiona przeze mnie w piśmie z dnia 16 stycznia 2025 r. (sygn. II.510.1160.2024.PZ) nie stanowi zaś odwołania się do głosu jednego przedstawiciela doktryny, lecz jest wynikiem dokonanej w Biurze Rzecznika autonomicznej analizy prawnej przedmiotowego zagadnienia. W wyniku tej analizy powzięto przekonanie, że w wyniku niealimentacji powstają także świadczenia uboczne – w tym odsetki – których trzeba dochodzić w odrębnym postępowaniu cywilnego. Chociaż szkoda powstała wskutek przestępczego zachowania sprawcy, to w obecnym stanie prawnym ten element jego odpowiedzialności został przesunięty na grunt postępowania cywilnego (co wymaga poniesienia dodatkowych nakładów przez pokrzywdzonego lub gminę w razie wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego). Takie dywersyfikacja nie znajduje uzasadnienia, bowiem naprawienie szkody w postaci świadczeń ubocznych względem świadczenia głównego zazwyczaj stanowi mniejszą jego część, zaś zasady współżycia społecznego i sprawiedliwości społecznej wymagają poniesienia

przez sprawcę pełnej odpowiedzialności za popełniony czyn oraz naprawienia całości szkody – a nie jedynie jego części.

O ile niemożliwe jest rozszerzenie interpretacji typizacji zawartej w art. 209 § 1 k.k. o świadczenia uboczne względem świadczenia alimentacyjnego, o tyle systemowo dopuszczalne jest takie ukształtowanie przesłanek wyłączenia karalności, które uzależnia możliwość skorzystania z dobrodziejstwa czynnego żalu od naprawienia całości wyrządzonej szkody, a nie tylko szkody w postaci świadczenia głównego. Dlatego niezrozumiały jest argument Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczący funkcji prawa karnego oraz „wymuszania na dłużniku wykonania zaległych zobowiązań, które nie są objęte zarzutem”.

Obecna treść art. 209 § 1 i 4 k.k. wymusza właśnie takie ujmowanie zarzutów – bowiem typ czynu zabronionego polega na niepłaceniu alimentów. Bezskuteczna egzekucja niespełnionych świadczeń (której koszty ponosi wierzyciel), jak i odsetki ustawowe za opóźnienie stanowią uboczną, jakkolwiek integralną część roszczenia, przy czym obecnie nie dookreślają znamion tego czynu zabronionego. W przedstawionej przeze mnie propozycji nie dochodzi jednak do rozszerzenia karalności za ten typ czynu zabronionego, lecz do uzależnienia wyłączenia jego karalności od dobrowolnego spełnienia całości roszczeń związanych z zaległym świadczeniem alimentacyjnym, objętym treścią stawianego zarzutu. Kwestia ta jest zależna od treści przepisów, i w tym sensie jest płynna, tj. może podlegać dostosowaniu w przypadku uzależnienia czynnego żalu od realizacji świadczeń ubocznych względem głównego roszczenia alimentacyjnego.

Po drugie, nie można zgodzić się ze stanowiskiem, jakoby zwrot „Zaspokojenie w całości roszczeń pokrzywdzonego” mógł być rozumiany jako odnoszący się do wszystkich roszczeń w ogóle, tj. nie tylko tych z tytułu niealimentacji, ale także innych – na co wskazuje zwłaszcza zestawienie z brzmieniem propozycji zawartej w § 6. Tym bardziej nie można zgodzić się z poglądem, jakoby wprowadzenie takiej regulacji

stanowiłoby nowy, nieznany doktrynie prawa karnego tryb dochodzenia roszczeń (nie tylko alimentacyjnych), równoległe do właściwej drogi cywilnej i bez związku z treścią przedstawionych podejrzanemu zarzutów.

Nie można bowiem tracić z pola widzenia treści proponowanego art. 209 § 4 k.k., który sformułowano następująco: „§ 4 Nie podlega karze **sprawca przestępstwa określonego w § 1**, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego zaspokoił w całości roszczenia pokrzywdzonego.”. Tym samym, projektowany § 4 należy zawsze odczytywać przez pryzmat § 1, tj. uchylania się sprawcy od **wykonania obowiązku alimentacyjnego** określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową. Całość roszczeń musi pozostawać w bezpośrednim związku z istniejącym obowiązkiem alimentacyjnym. Nietrafne jest twierdzenie, jakoby przez pryzmat takiego językowego ujęcia treści tego przepisu mogłoby dojść do przyznania pokrzywdzonym prawa do zgłaszania i dochodzenia roszczeń z tytułów niezwiązanych ze świadczeniem alimentacyjnym. Przestępstwo z art. 209 § 1 k.k. polega właśnie na niealimentacji, a nie na nierealizowaniu innych roszczeń o charakterze cywilnoprawnym.

Odnosząc się do podnoszonego argumentu dotyczącego konieczności spłaty roszczeń objętych wcześniejszym wyrokiem skazującym, należy zauważyć, że jest on wewnętrźnie sprzeczny z argumentacją podnoszoną przez Ministerstwo Sprawiedliwości na początku pisma z dnia 25 sierpnia 2025 r. (sygn. DPK-I.053.3.2025). Zgłoszona przeze mnie propozycja nie modyfikuje treści art. 209 § 1 k.k., który określa, czym jest obowiązek alimentacyjny, zaś świadczenie główne (alimentacyjne) jest tu pojęciem bezspornym. Po pierwsze, sąd karny jest związany zasadą *ne bis in idem*. Skoro zatem zasada ta wiąże sąd i organy postępowania przygotowawczego, to „całość roszczeń pokrzywdzonego” musi być postrzegana przez pryzmat art. 209 § 1 k.k. i nie może tym samym obejmować okresu, za który dana osoba została już

skazana. Nie chodzi tu o rozszerzenie zakresu temporalnego w kontekście zaległych alimentów (na okresy objęte ewentualnym uprzednim skazaniem), ale jedynie o zakres przedmiotowy objęty obowiązkiem naprawienia szkody w ramach tych roszczeń głównych, które stanowią przedmiot postępowania w rozumieniu art. 209 § 1 k.k. Celem tak projektowanej regulacji jest zwiększenie ochrony pokrzywdzonych (i tym samym gmin, subsydiujących niespełnione świadczenia alimentacyjne z funduszy alimentacyjnych) poprzez nakazanie spełnienia również świadczeń ubocznych względem świadczenia głównego.

Odnosząc się do ostatniej podniesionej przez Ministerstwo Sprawiedliwości kwestii, tj. zwrotu świadczenia na rzecz gminy, po części należy zgodzić się z tym stanowiskiem. W istocie, proponowane brzmienie mogło prowadzić do zawężenia zakresu odpowiedzialności sprawcy. Nieoptymalne brzmienie zaproponowanej regulacji – która stanowi przecież przedmiot rozważań pod kątem wszczęcia inicjatywy ustawodawczej, a nie zaś projekt ustawy z uwagi na ograniczony zakres kompetencji legislacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich – wymaga dostosowania językowego, a nie całkowitego odrzucenia zgłoszonej idei, pomimo jej słuszności.

W omawianym przypadku mamy bowiem do czynienia z klasycznym zobowiązaniem *in solidum*, które oznacza odpowiedzialność kilku dłużników za to samo świadczenie wobec tego samego wierzyciela. Odpowiedzialność ta powstaje z mocy prawa lub umowy, ale bez formalnej solidarności biernej. Spełnienie świadczenia przez jednego z dłużników (gminę) zwalnia z długu sprawcę w zakresie wysokości wypłat z funduszu w odniesieniu do uprawnionego do alimentacji i jednocześnie rodzi zobowiązanie względem funduszu. Odpowiedzialność funduszu i sprawcy opiera się na odrębnych podstawach prawnych. W kontekście pojawienia się podmiotu, który wykonuje zobowiązanie w miejsce sprawcy (co nie musi zawsze nastąpić), wypowiedała się doktryna – chociażby w zakresie stosowania środków probacyjnych w sytuacji, gdy

zakład ubezpieczeń wypłacił z tytułu OC odszkodowanie za naprawienie szkody⁵. Konstatując, w takim przypadku część doktryny przyjmuje, że warunek probacyjny zostaje spełniony i może dojść do zatarcia skazania⁶. Pewna analogia występuje także w tym zakresie w przypadku określonym w art. 209 § 3 k.k., w ramach którego świadczenie alimentacyjne zostaje ostatecznie spełnione w całości bądź w części przez fundusz alimentacyjny, co rodzi zobowiązanie sprawcy (dłużnika) względem funduszu, a nie uprawnionego do alimentów. Na marginesie warto dodać, że w literaturze podkreśla się nowy charakter orzekanego na podstawie art. 46 § 1 k.k. obowiązku naprawienia szkody i zadośćuczynienia, dotychczas funkcjonujących jako środki karne. Ich kompensacyjny charakter oraz powiązanie tych środków z zasadami prawa cywilnego powoduje, że od zasądzanych na mocy art. 46 § 1 k.k. kwot, na żądanie pokrzywdzonego, sąd karny może orzec odsetki⁷. O nawiązanie do tych rozwiązań systemowych i kierunku rozwoju prawa karnego chodzi w zaproponowanych zmianach legislacyjnych, w ramach których wyłączenie karalności uzależnione powinno być od zapłaty, obok głównego świadczenia alimentacyjnego objętego zarzutem, także odsetek i kosztów postępowania egzekucyjnego. Z tego też względu stoję na stanowisku, że proponowane rozwiązanie zwiększy zarówno ochronę pokrzywdzonych, jak i zrekompensuje gminom konieczność realizacji zastępczych świadczeń z funduszu alimentacyjnego w większym, niż dotychczas zakresie, pod warunkiem dostosowania językowego brzmienia przepisu.

⁵ Zob. np. K. Pawelec, 8.3. *Przesłanki materialne* [w:] *Zarys metodyki pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach przestępstw i wykroczeń drogowych*, Warszawa 2021; T. Kozioł, 3. *Obowiązek naprawienia szkody* [w:] *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 2009 i cytowana tam literatura oraz orzecznictwo.

⁶ Analizę tej kwestii przedstawiono w: Ł. Pilarczyk, *Obowiązek naprawienia szkody w prawie karnym*, 2018, s. 126 i nast., <https://researchportal.amu.edu.pl/info/phd/UAMa771954f64b44573b7c641eed69656ff/> [dostęp: 27.10.2025 r.] wraz z cytowaną literaturą; Zob. także J. Strankowski, *Zasady orzekania obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę według kodeksu karnego z 1997 r.*, niepublikowana rozprawa doktorska napisana pod przewodnictwem prof. dr hab. Jarosława Majewskiego, która została obroniona w dniu 21 listopada 2023 r. na Wydziale Prawa i Administracji UKSW.

⁷ Zob. J. Kluza, *Zasądzenie odsetek przy obowiązku naprawienia szkody i zadośćuczynienia w prawie karnym*, PS 2025, nr 2, s. 88-98.

Podkreślenia wymaga, że doprecyzowanie treści przepisu może zostać dokonane z wykorzystaniem różnych technik legislacyjnych. Najwłaściwszą wydaje się postępowanie zwrócić uwagę na zwrot "roszczenia pokrzywdzonego, zaś w przypadku wskazanym w § 3, również roszczenia podmiotu wypłacającego wskazane w tym przepisie świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów", a więc doprecyzowanie zakresu normowania przepisu ze względu na podmiot – w tym przypadku, wypłacający zastępcze świadczenie alimentacyjne, fundusz alimentacyjny. Analogicznie kwestię dostosowania brzmienia przepisów w zakresie projektowanego art. 209 § 6 k.k. należałoby dostosować co do uregulowania możliwości złożenia przez uprawniony fundusz alimentacyjny wniosku o ograniczenie roszczenia tylko do całości zaległych alimentów, tj. świadczenia głównego. Wówczas uprawniona gmina miałaby prawo do zrzeczenia się kosztów egzekucyjnych oraz odsetek za opóźnienie od wypłaconych świadczeń alimentacyjnych.

Po naniesieniu niezbędnych z punktu widzenia ustawy z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów⁸ zmian, art. 209 § 4-6 k.k. powinny mieć brzmienie:

§ 4 Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1, który nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego zaspokoił w całości roszczenia pokrzywdzonego, zaś w przypadku wskazanym w § 3, również roszczenia podmiotu wypłacającego wskazane w tym przepisie świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów.

§ 5 Sąd odstępuje od wymierzenia kary, jeżeli nie później niż przed upływem 30 dni od dnia pierwszego przesłuchania w charakterze podejrzanego sprawca przestępstwa określonego w § 1a zaspokoił w całości roszczenia pokrzywdzonego, zaś w przypadku wskazanym w § 3, również roszczenia podmiotu wypłacającego wskazane w tym przepisie świadczenia

⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1993 z późn. zm.

pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, chyba że wina i społeczna szkodliwość czynu przemawiają przeciwko odstąpieniu od wymierzenia kary.

§ 6 Na wniosek pokrzywdzonego lub podmiotu wypłacającego świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów zaspokojenie roszczeń, o których mowa w § 4 i 5, można ograniczyć do zapłaty całości zaległych alimentów z pominięciem roszczeń o odsetki lub inne świadczenia uboczne.

Mając na uwadze powyższe, stosownie do art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich⁹, zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o ponowne dokonanie analizy przedstawionej w wystąpieniu problematyki i rozważenie zainicjowania działań legislacyjnych w tym zakresie. Będę wdzięczny za poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku w przedstawionej materii.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/

⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 z późn. zm.